

ביאורים ומילואים - על סדר ההף היומי

פסחים פ"ב עמוד א'

בגמ', ת"ר באו לשורפו בחצרותיהן ומעצי המערכה אין שומעין להן.

[א] ואיכא למידק, באיזה אופן מיירי, דהלא התוס' לעיל (פ"א: ד"ה נטמא) נתחבטו כיצד הותר לשורף שיירי קרבנו שנטמא, ליטול מעצי המערכה, וכתבו התוס': "נראה הטעם משום דלב בית דין מתנה עליהם לפי שהזיקוהו לשורפו לפני הבירה כדי לביישו, לא הטריחוהו להביא עצים משלו ויכול להנות משל הקדש. וכן בציקנין התנו כמו כן ולא לכל, דמתוך ציקנותן היו נמנעין מלשורפו ואתי לידי עבירה, ודוקא בציקנין או באכסנאי כדאמר' בגמרא דעשאוהו כציקנין, אבל אדם אחר לא". וא"כ יש להבין, הלא בנטמא כולו או רובו, חייבן לשורפן לפני הבירה כדי לביישן, ואף משלו אינו יכול לשורפו בחצרו, ובנטמא מועטו או נותר, אסור לו להנות מעצי הקדש במילא, דלא היה לב ב"ד מתנה בזה, ולא רק מחמת שאין שומעין להן.

וכתב המהרש"א: דצריך לומר, שמירי בנטמא מיעוטו או נותר ובקמצנין, דאף עליהם לב ב"ד מתנה כדי שלא יבואו לידי עבירה, אך זה הותר להם רק לפני הבירה ולא בחצרותיהם, כדי שלא יבואו לידי מעילה בנותר העצים שישארו בביתם לאחר השריפה, שעל זה לא התנה לב ב"ד. וכ"פ הצ"ח (ד"ה ת"ה) עיי"ש.

[ב] ואיכא למידק בדברי קדשם, חדא, דאי מיירי בקמצנין "צרי עין" כדפירש"י במשנה, א"כ מה"ת דטעמא דאין שומעין להן, הוא מחשש מותר העצים שלא ימעלו, ואולי גם הכא תיקנו דדוקא לפני הבירה כדי לביישן על קמצנותם. ובעיקר צ"ע, דהלא הרמב"ם (פ"ד מק"פ ה"ג) כתב "נטמא מיעוטו וכן הנותר שורפין אותו בחצרותיהן מעצי עצמן אבל לא מעצי המערכה, שלא ישארו מהן אצלם וימעלו בהן". וכן המאירי בסוג' כתב דין זה בנטמא כולו או רובו, ולא בקמצנין.

שור' שבכתר המלך (שם) הקשה הקושיא השניה, וביותר הפליא להקשות, דהלא הרמב"ם (שם) כלל לא פסק דין ציקנין ועמדו הנו"כ שם בזה וכ"א פירש לפי דרכו עיי"ש. ועם כל זאת הרמב"ם כתב הדין שבנטמא מיעוטו שורפין אותו בחצרותיהן משל עצמם ולא משל הקדש כדי יבואו למעול, ועל כרחך לאו בציקנין מיירי, דאיהו לא פסק דין ציקנין, וצ"ע על המהרש"א והצ"ח.

[ג] ומחדש הכתר המלך מהלך נפלא, דעיקר התקנה היתה, שכולו או רובו ישרף רק לפני הבירה, כדי לביישן, ולכך התנה לב ב"ד שיותר להם להשתמש בעצי המערכה. אך בנטמא מיעוטו ונותר לא רצו להטריחן לבוא לפני הבירה, ולכך בעיקר התקנה לא תיקנו שמיעוטו ישרף לפני הבירה. אמנם היו הקמצנין, שלא חשו לטרחתן ובאו לפני הבירה לשורף גם מועט, כדי שלא יצטרכו להוציא מעצים שלהם, ואי לא היו מתירים אותם היו באים לידי איסור דכתבו התוס' הנ"ל, לכך התנה לב ב"ד גם על מיעוטו, ולא שהתנו על קמצנין, אלא מחמת הקמצנין התנו שגם במועט יכול כל אדם לשורף לפני הבירה מעצי המערכה, ועל אותו מועט קאמר שלא ישרוף בביתו עם עצי המערכה מחמת חשש שלא יבוא לידי מעילה. ולכך הרמב"ם לא פסק דין ציקנין, כי למעשה הותר לכל אחד לשורף מועט לפני הבירה, וכתב איסור נטילת עצי המערכה לביתו במועט, ולא דוקא בציקנין, כי הוא הותר לכל אחד.

ובזה יתיישב אף דיוקנו מדלעיל, דטעמא דלא הותר לקחת מעצי המערכה לביתם, ושיבואו לשורף בדווקא לפני הבירה במועט, אינו יכול להיות כדי לביישן, כי כעת הוא מותר לכל אחד, ולא דווקא לקמצנין בלבד, ועל כרחך הוא מטעמא שלא יבואו לידי מעילה, וא"ש. ואמנם ביאורו ניתן להיאמר לפי הרמב"ם, אך מה שרוצה לפרש כן דברי המהרש"א והצ"ח, זה אי אפשר לפרש בדבריהם, כיון דהמהרש"א והצ"ח כתבו פירושם להדיא כהשלמה לדברי התוס' שהבאנו לעיל (ת"א א'), ותוס' כתבו להדיא "ודוקא בציקנין או באכסנאי כדאמר' בגמרא דעשאוהו כציקנין, אבל אדם אחר לא". וע"כ הלב ב"ד מתנה נשאר רק על הציקנין, ולכל אדם אסור אף לפני הבירה לשורף מועט ונותר מעצי המערכה, וא"כ מוכרח להיות דהברייתא מיירי מציקנין בלבד, והדק"ל.

וכד נדייק בלשון התוס', נחזה דאף בדברי הרמב"ם אי אפשר לפרש כדבריו, דמהיכן הוכיחו התוס' שלב ב"ד הוא רק בציקנין, ולא בכל אדם, מהא דקאמר להדיא בגמ' לעיל "רב זביד אמר לעולם כדאמר מעיקרא, כאן באכסנאי, כאן בבעל הבית. ואף על גב דלא החזיק בדרך, אכסנאי כיון דלית ליה עשאוהו כציקנין, דתנן הציקנין שורפין אותו לפני הבירה, בשביל ליהנות מעצי המערכה". ומכאן מוכיחים התוס', דלכל אדם אסור, דאי ההיתר הוא כבר לכל אדם, אמאי היו צריכים לעשות את האכסנאי כציקנין, והלא אחר שהתנו לציקנין, כל אדם ואכסנאי בכללן, מותרין לשורף לפני הבירה אף במועט. ולכאורה מלשון הגמ' מוכח כתוס', ומהיכי תיתי לומר שהרמב"ם יחלוק על דיוק מפורש שכזה בגמ', דלדברי הכתר המלך הוא הותר לכל אדם, ואכסנאי בכללן, ולמה היו צריכים לעשותו כציקנין.

בגמ', ת"ר באו לשורפו בחצרותיהן.

[ד] והנה במשנה לעיל (פ"א: א') "שורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן", והכי בברייתא השמיט לשון גגות, וכתב רק בחצרותיהן.

ובאמת דשם במשנה הקשה בספר מלאכת שלמה (בפ"י על משנה זו) וז"ל: שורפין אותו וכו' על גגותיהן, והקשה החכם הר"ר אליעזר ארחה נר"ו, כיון דקיימא לן דפסולי קדשים במקום אכילתן שם שריפתן וכו', אם כן הפסח שאין אכילתו בגגין דהא גגין של ירושלים לא נתקדשו וכדאיתא בגמרא לקמן (פ"ה:), אם כן היכי מצי לשורף הפסח שנפסל שם בגג, ע"כ עיי"ש עוד וכתב שהוא קושיא חכמה.

ביאורים ומילואים - על סדר ההפ היומי

ה. ו"ל ע"פ מש"כ המנחת חינוך (מצוה שס"ב) שהקשה להיפך, דבברייתא שם אי' דבגגין אין אוכלין קדשי קדשים, ואין שוחטין קדשים קלים, ומהא איכא למידק דאכילת קדשים קלים שרי, והלא אם אין להם קדושת ירושלים כקאמר שם רב (פ"א), היאך אפשר לאכול על הגגין קדשים קלים.

וכתב לבאר: דבזה גופא נחלקו שם הברייתא ורב, דהברייתא דקאמר שאין אוכלין קדשי קדשים ואין שוחטין קדשים קלים, סבר דאכילת קדשים קלים שרי דרק קדושת עזרה אין לגגין, אבל גגי ירושלים וכן גגי העזרה קדושים הם בקדושת ירושלים, ולכן אפשר לאכול בהם קדשים קלים. ורב הסובר גגין ועליות לא נתקדשו אפילו בקדושת ירושלים, פליג על הך ברייתא, ורב תנא הוא ופליג. ומוכיח שם המנ"ח ממשנה דמעשר שני (פ"ג משנה ה') דלהדיא גגות הלשכות הם כירושלים, ועל כרחק רב חולק על המשנה. וא"כ ה"נ נימא בפירוש המשנה דידן, דאינו כרב, ולכן יכולין לשרוף על הגגות. ומשא"כ לפי רב נוכרח לומר, דרק בחצרותיהן יכולין לשרוף ולא על גגותיהן, ומיושבת שפיר קו' המלאכת שלמה, ובכך י"ל דברייתא דידן באו לשרפו בחצרותיהן, ונשמט תיבת גגותיהן, שפיר אזיל כרב, דרק בחצרותיהן אפשר לשרוף ולא על גגותיהן שאינו מקום אכילת הקרבן, ודו"ק.

ו. וכדברי המנ"ח מוכח מדברי הרשב"א בתשובה (ח"א, סי' ל"ה), ומתוס' במכות (י"ב. ד"ה אין) ע"פ פ"א המהרש"א שם. אמנם עדיין צ"ע בזה, דאותה הברייתא הובאה אף בשבועות (י"ז:) ולהדיא כתבו שם התוס' (ד"ה ואין שוחטין שם קדשים קלים) "וה"ה דאין אוכלין דגגים ועליות לא נתקדשו כדאמר בפרק כיצד צולין (פסחים פ"ה:), אלא נקט שחיטה משום דאכילה בעזרה לא שייכא בקדשים קלים". וחזינו דהתוס' השווה ש"י רב והברייתא, ואף להברייתא אסור על הגגין לאכול קדשים קלים, וא"כ הדק"ל היאך שרי לשרוף מותר הקרבן על הגגין, והלא במקום אכילתן שם שריפתן.

בגמ', ראש המעמד היה מעמיד את הטמאין על שער המזרח. מ"ט, אמר ר"י כדי לביישן, רבא אמר מפני החשד, מאי בינייהו, א"ב מפנקי, א"ב דקא גדיל שישורא.

ז. ופירש"י, "כדי לביישן: שלא נזהרו מלטמא, והרי העבודה של מחר היתה מוטלת עליהן, והיה להן ליוזרה. משום חשד: שלא יחשדום שמפני מלאכתן הן נחדלין מלבוא לעבוד עבודה, ומעמידן שם כדי שיראו אותם בני אדם ויודעין שמחמת טומאה הם חדילין, [ובו]. מפנקי: הכל יודעין שבטילים הן מן המלאכה ואין מניחין עבודה מפני מלאכתן, דהני משום חשד ליכא, ואין צריך להעמידם שם, ולמאן דאמר כדי לביישן צריך. אי נמי דקגדיל שישורא: מפשילי חבלים, שהיא אומנות קלה ושכרה מעט, ואין בני אדם חשודין שיחדלו מלבוא לעבודה מפני ביטול מלאכה זו". וכ"פ המאירי בסוג'.
אמנם הלחם משנה (פ"ו מתמידין ומוספין ה"ה) מדייק מהרמב"ם דהבין להיפך מרש"י, דהרמב"ם פסק טעמא דרבא מפני החשד, ולא חילק דבמפונקין ועושין חבלים אין חשד, ומכך למד הלח"מ וז"ל: "נראה לי דרבינו ז"ל מפרש איפכא מפירוש רש"י ז"ל, דלא לו אין להם בושא אבל חשדא איכא דיחשדו שלא באו מפני ביטול מלאכה, ומפונק אינו ר"ל שבטל ממלאכה כדפי' רש"י ז"ל, אלא אדם שהוא מעונג יותר ואף על פי שהוא עושה מלאכה ואין לו בושא מפני מה לא נזהר שלא נטמא דרך המעונג הוא שלא להקפיד בדברים מפני תענוגיו, וכן גדיל שישורא הוא אדם פחות שעושה אומנות פחותה ואין לו בושא אבל מפני החשד איכא", עיי"ש עוד. ועי' בהג' הגרי"מ בידרמן הי"ד על השפת אמת בסוג' (ד"ה מפני החשד), דמדייק ברבינו חננאל כפי' הלחם משנה ברמב"ם, ובכך מתרץ תמיהת השפ"א, עיי"ש.

ח. ואיכא למידק, דהלחם משנה הוכיח פירוש, מהא דהרמב"ם פסק מפני החשד, ולא חילק דבמפונקין ועושין חבלים ליכא חשדא, ולכך הכריח דלרמב"ם מפונקין ועושין חבלים חשדא איכא, ורק שאינם בושים. אך צ"ב בזה, דבמקור משנה זו במסכת תמיד (פ"ה מ"ו) פירש הרמב"ם בפיה"מ, וז"ל: "ראש אותו המעמד אשר משמרתו באותו השבוע בשעה ששומע קול המגריפה מעמיד את המצורעין שכבר טהרו מצרעתן בשערי המזרח כדי שיהו מעותדין להזות עליהם דם האשם כמו שיתבאר בסוף נגעים", וכן פ"א המפרש תלמיד רש"י בגמ' (תמיד ל"ג), עיי"ש.
וכתב שם התוס' יו"ט (ד"ה ה"ה), דלרמב"ם לא שייך טעמא דחשד מזלזול בעבודה שהלך למלאכתו, דלאו בבכהנים בדווקא מיירי, אלא ממצרעים דאינם בני עבודה, ועל כרחק לרמב"ם החשד הוא, שיראו אותם הישראלים עומדים בחוץ, ויחשדו בהם שאינם נכנסים לפי שאין נכבד בעיניהם המקום המקודש. וא"כ י"ל דלכך לא הביא הרמב"ם ב' הנפק"מ מהגמ', דלא נפק"מ ליה, דלדידו מיירי ממצרעים, ולא מכהנים שאינם בני עבודה, ועדיין אפשר לומר שבביאור דברי הגמ' למד כרש"י, דבלאו הכי סוגיין שמייירי מכהנים אינו עולה שפיר עם הרמב"ם הנ"ל כדכתב התו"ט שם, והבאר שבע (תמיד ל"ג), ומקור הלכתו הוא ממקום אחר ולא כסוג' דפסחים, וא"כ מהיכי תיתי לומר דמפרש אחרת הסוגיא, וצ"ע ודו"ק.

בגמ' א"ל משה לאהרן מדוע וכו' א"ל לאו, וכו' בקודש היתה. א"ל אי בקודש היתה וכו' מדוע לא אכלתם אותה.

ט. כדי להבין יסוד המחלוקת שהיה בין משה לאהרן, צריך להקדים: הנה אף שאונן אסור באכילת קדשים, נצטוו אהרן ובניו מיד אחר שריפת נדב ואביהוא (ויקרא י', י"ב-י"ג) "וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו את המנחה הנותרת מאשי ה' ואכלוה מצות אצל המזבח כי קדש קדשים הוא. ואכלתם אתה במקום קדוש כי חקך וחק בניך הוא מאשי ה' כי כן צוית". ופרש"י "קחו את המנחה: אף על פי שאתם אוננין וקדשים אסורים לאונן. את המנחה: זו מנחת שמיני ומנחת נחשון". והיינו הקרבנות המיוחדים שהוקרבו באותו היום בלבד, ובלשון הגמ' "קדשי שעה", ואכן אהרן ובניו אכלום.

אמנם היה קרבן שלישי, שעיר ראש חודש [ביאור איזה שעיר שרף אהרן הכהן, אי שעיר ר"ח או שעיר נחשון, וראה מש"כ לעיל (דף ב"ה. אות א-ג) עיי"ש], ואותו אהרן הכהן צוה לבניו לשרוף ולא לאכול, ועל שעיר חטאת זה כתיב: "ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

הנותרם לאמר. מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני ה'. [וגו'], וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת עלתם לפני ה' ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'. וישמע משה, וייטב בעיניו" (שם, ט"ו-כ).

וביאור המחלוקת בין משה רבינו לאהרן הכהן אי היה צריך לאכול את שעיר ראש חודש או לשרפו, נתבאר בארוכה בגמ' (תבחים ק"א). למ"ד מפני אנינות, שמשו רבינו סבר שאהרן ובניו נצטוו לאכול הקרבנות באנינות, ואהרן הכהן סבר שהציווי על האכילה ודחיית איסור אכילה באנינות הוא רק על קדשי שעה - היינו הקרבנות המיוחדים ליום זה, ולא לקדשי דורות - שעיר ראש חודש שאף הוא בכלל הקרבנות שנאסרו לאונן באכילה לדורות, ומשה רבינו הודה לדבריו שאכן שמע כן מפי הגבורה ושכח.

י. אמנם בסוגיא בזבחים (שם) בתוך דברי אהרן למשה מדוע לא אכל משעיר החטאת, מוזכר ק"ו ממעשר שני, שהוא מקור איסור אכילת קדשים לאונן, וז"ל הגמ': "אל משה לאהרן וכו' אכול תאכלו אותה כאשר צויתי באנינות יאכלוה, אל ל [אהרן למשה] ותקראנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'? שמא לא שמעת אלא בקדשי שעה, דאי בקדשי דורות, ק"ו ממעשר הקל, ומה מעשר הקל אמרה תורה לא אכלתי באוני ממנו, בקדשי דורות לא כל שכן מיד וישמע משה וייטב בעיניו, הודה ולא בוש משה לומר לא שמעתי, אלא אמר שמעתי ושכחתי.

והנה מה שאהרן הזכיר בדבריו אונן אסור באכילת קדשים ק"ו ממעשר הקל, הוא דבר תימה, דהא לא הוי כלל פלוגתא בין אהרן למשה בענין זה, וכלשון הגמ' שאמר משה "אכול תאכלו אותה כאשר צויתי באנינות יאכלוה", ומדוע היה צריך השי"ת לצוות למשה שיאכלו באנינות, אי לאו שהיה ידוע איסור אכילה באנינות. וכל הפלוגתא בין משה ואהרן היה, אם ציווי אכילה באנינות הוא גם על קדשי דורות או רק על קדשי שעה, ואין כאן מקום לק"ו ממעשר שני.

ועמד בזה **השפת אמת** (תבחים שם) וז"ל: לכאורה משמעות הגמ' דמרע"ה סבור ללמוד דגם לדורות אונן מותר בקדשים, וזה שאמר שמעתי ושכחתי ששמע כבר דבמעשר אסור ושכח ללמוד משם ק"ו [לקדשים]. אבל באמת דוחק לומר הכי, דא"כ למה הוצרך הקב"ה לומר באנינות תאכלוהו כיון דבכ"מ אונן מותר בקדשים. וגם למה הוצרך הגמ' לכך דיותר נראה דפלוגתא דמרע"ה ואהרן ה' אם הותר באותו יום כל הקדשים אהרן השיב נהי דהותר בקדשי שעה אבל קדשי דורות לא הותר אפי' היום אבל לדורות גם מרע"ה סבור דאסור. **לכן נראה דעיקר דכן כוונת הגמ' ג"כ והא דסיים ק"ו ממעשר הקל דרך אגב משמיענו הגמ' עיקר טעמא דאונן אסור דנלמד ממעשר, אבל פלוגתייהו ה' רק בהיתר אותו יום, אי ה' גם על קדשי דורות".** והיינו שאת הקל וחומר ממעשר לא אמר אהרן למשה, אלא זהו מדברי הגמ' לבאר מהיכן אגן ילפינן איסור אכילת קדשים לאונן.

יא. ודבריו מוכרחים בפשט, וכן מדברי הגמ' בסוגיין שנתפרש שוב הפלוגתא בין משה ואהרן בקדשי שעה וקדשי דורות ולא הוזכר כלל הק"ו ממעשר שני. וכן משמע מלשונם של כמה ראשונים שהאריכו להביא כל הדין ודברים בין משה לאהרן, ולא הזכירו כלל את הקל וחומר ממעשר שני. ונציין לאלו אשר השיגה ידי:

א. **רש"י** עה"ת (שם) כתב שהמחלוקת בין משה ואהרן היה בקדשי שעה וקדשי דורות, ולא הזכיר שהמחלוקת ביניהם היה בלימוד הק"ו.
 ב. **רש"י** ביומא (ה: ד"ה כשאר): "כאשר צוה ה' ולא מאלי אני אומר - היו סומכין על פי הדיבור ואכלו אותו אוננין, ולא תעשו כאשר עשיתם בחטאת, ומשה טעה בדבר, שלא נאמר לו אלא במנחה ובחזה ושוק ושעיר שמיני ובשעיר נחשון, שהיו קדשי שעה, אבל שעיר ראש חדש שהוא קדשי דורות - לא הותר לאונן, ושלשה שעירים קרבו בו ביום, ולא נשרף אלא של ראש חדש בלבד".

ג. **הריטב"א** (יומא שם, ד"ה ת"ו) האריך מאוד בכל המו"מ בין משה ואהרן, ולא הזכיר כלל הק"ו וז"ל: "וכוונת הענין כי כשמצא ששרפו שעיר החטאת כולו כעס משה עליהם למה נמנעו מלאכול, כי אף על פי שהם אוננים יכולין היו לאוכלו כדרך שצוה להם באכילת המנחה, ואמר להם מדוע לא אכלתם את החטאת שהיתה במקום הקדש ולא נפסלה ביוצא [ובו']", ואהרן הכהן השיב לו הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם וגו' כך אמר לו וכי הן הקריבו שהם הדיוטות אני הקרבתי שאני כהן גדול וכהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל אונן, ואם שמעת במנחה שהותרה לנו באנינות מפני שהיא קדשי שעה, שמא לא שמעת בשעיר זה שהוא קדשי דורות, כי השעיר הזה שעיר ראש חדש שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו [ובו'], ושלשה שעירים קרבו בו ביום, שעיר ראש חדש שהוא קדשי דורות, ושעיר נחשון ושעיר המלואים שהיו קדשי שעה, ועל זה אמרו לו אם שמעת בקדשי שעה לא שמעת בקדשי דורות, שמע משה ושתק, הודה ולא בוש כדכתיב וישמע משה וייטב בעיניו" [ובו' ע' עוד שם באורך].

ה. **המאירי** (יומא שם, ד"ה פרשת), וז"ל: ובשמיני למילואים שהיה ראשון לאהרן וראשון לעבודת המזבח ור"ח ניסן קרבו בו שלשה שעירים שעיר מילואים לחנוכו של אהרן ושעיר נחשון לחנוכת המזבח ושעיר ר"ח ואהרן מצד האנינות שאירע לו שרף את של ר"ח, ואף על פי שאחר האנינות צוהו משה לאכול את המנחה וסמך עליו ליתן לכלם דין המנחה הוא הורה לעצמו שלא נאמר לו אלא בשל מילואים ושל נחשון שהיו קדשי שעה כמנחה אבל של ר"ח שהיו קדשי דורות לא ואף הוא הודה לדבריו ונתפייס".

ו. **ר"י מלוניל** (בתוך הדיבור הראשון ממסכת שבועות), וז"ל: וכן מצינו גבי שעיר ראש חדש של ניסן במילואים דכתיב ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שורף, וכעס משה ואמר מדוע לא אכלתם אותה במקום קדוש, אף על פי שאתם אוננים על נדב ואביהוא היה לכם לאכלה שהרי נתתי לכם לכפרה על עון העדה, דהינו טהור שאכל את הטמא ולא היה אנינות פוסלת בו כאשר צויתי בפרשה של מילואים, והשיב אהרן ותקראנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום, שמא לא שמעת אלא בקדשי שעה אבל בקדשי דורות מי שמעת, כלומר דמפרשה של מילואים לא תמצא כמותה בתורה, אבל שעיר של ראש חדש הוא קרבן קבוע לדורות, הילכך היה לך להחמיר בו, וישמע משה וייטב בעיניו הודה ולא בוש".

ביאורים ומילואים - על סדר ההף היומי

ומוכח כביאורו של השפ"א, שהק"ו ממעשר לא היה כלל מהמו"מ בין משה לאהרן, ואינו חידושו של אהרן וטענתו למשה רבינו, אלא ילפותא לדידן בכלליות מהיכן ילפינן איסור אכילת אונם בקדשים.

יב]. והנה האור החיים הק' בפרשת שמיני (שם) מקשה, היאך אהרן הכהן היה יכול להורות על שריפת החטאת, והלא הוא מורה הלכה בפני רבו משה, ומבאר בזה"ל: והיה נראה להוכיח מכאן ספק אחד, אם מותר לתלמיד להורות לעצמו הוראה במקום רבו [וכו'], והנה ממה שראינו שהורה אהרן הלכה זו לעצמן ושרפו החטאת משמע שמותר. ואין לך רב

מובהק כמשה לאהרן. ואולי יש לדחות, כי אין הוראה זו הוראה, כפי מה שאמרו ביומא שדך אהרן קל וחומר ממעשר הקל אמרה תורה לא אכלתי באוני קודש חמור לא כל שכן ע"כ. וכיון שנאמר לו מפי משה דין מעשר כאלו אמר לו משה לשרוף ולא הורה הוא לעצמו כלום, כי בכלל מעשר חטאת בקל וחומר וכגון זה מותר לתלמיד להורות, וקל הוא מביעתא בכוחא. ועיין בדברי התוס' (עירובין ס"ב:) פירוש הוראת ביעתא בכוחא. והביא דבריו להלכה בגליון מהרש"א (ו"ד ר"ס רמ"ב), שהיכן שלומד מדברי רבו בק"ו, לא הוי מורה הלכה בפני רבו. וצע"ג בדברי קדשו, ראשית, שבגמ' ביומא לא מוזכר כלל הק"ו, אלא רש"י שם (ד"ה אונניו) מביאו כדי לבאר מקור איסור אכילת אונם, ואינו מוזכר בגמ' שם כלל, אלא הוא בגמ' זבחים הנ"ל.

ובעיקר קשה שמסוגיין, ומכל הני ראשונים שהבאנו לעיל, מוכח שפיר שגם בגמ' זבחים צ"ל כהשפ"א שהקל וחומר לא נאמר על ידי אהרן, אלא הוא הביאור הגמ' מהיכן ילפינן דין איסור אכילת קדשים.

ואף אי נימא שהאזה"ח הק' למד שאהרן הכהן הזכיר בתוך דבריו את הק"ו [ואולי יש לדייק כן מלשון התוס' בזבחים שם], עדיין עיקר ההוראה בפני רבו של אהרן היה על החילוק בין קדשי שעה לקדשי דורות, שזה א"א כלל ללמוד מהק"ו, כי היה ציווי מיוחד על אותו היום לאכול באנינות, וצ"ע וה' יאיר עיני לאור באור החיים.

יג]. ובאמת שקול האור החיים הק' כבר עמד בה אחד מן הראשונים רבינו חיים פלטיאל בפירושו על התורה (שמיני בתוך ד"ה ויקריבו לפני ה') וז"ל: "ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא ציוה אותם [וגו'] שהורו הלכה בפני משה רבם [וכו'], הק' מ"ה אמאי לא מת אהרן שהורה הלכה בפני משה רבו כמו כן דכתיב הן היום הקריבו, וכי הן הקריבו אני הקרבתי אם שמעת בקדשי שעה לא שמעת בקדשי דורות. וי"ל דאהרן תלמיד חבר הוה, ועוד דלא הורה בפני משה דכבר אחר ימי המילואים היה ומשה הולך והלויים, והם היו בפנים בעזרה והוא היה בחוץ, אבל הם [נדב ואביהוא] יצאו לחוץ להביא אש מן ההדיוט היה להם לשאול לו".

והיינו, דנדב ואביהוא הורו בחוץ והוא בפני משה ועל כן נתחייבו מיתה, כדין מורה בפניו, אולם אהרן לא נתחייב מיתה בשל כך, דלא הוי בפניו, דמשה לא היה בתוך אהל מועד. אך לפי"ז אכתי אהרן לא נהג כראוי, דאף שלא בפניו יש איסור להורות, ועדיין צ"ב.

פסחים פ"ב עמוד ב'

בגמ', כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לבית השריפה.

יד]. בספר ברית אברהם (או"ח סי' ל"א אות ד) הקשה מכאן על דברי רש"י בחולין (קט"ו: ד"ה אבל בהנאה) דכתב דפסח מבושל אסור באכילה ובהנאה דכל קדשים שאינם ראויים לאכילה תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה, וקשה מדוע כתב רש"י דטעון עיבור צורה, והלא פסח מבושל הוי פסולו בגופו, ומבואר כאן דכל שפסולו בגופו ישרף מיד. ותירץ (אות ה) דנא ומבושל אינו פסולו בקודש, וע"כ לא ישרף מיד, עיי"ש.

ועמד בקו' זו המנחת חינוך (מצוה ז' אות י"ב) בשמו, ותירץ, דפסח שפסולו בגופו ישרף מיד היינו בי"ד, כמו שפירש"י במשנה (מעיל ע"א), דהלא בליל ט"ו אי אפשר לשורפו כי אין שורפין קדשים ביום טוב, ולפי"ז בפסח מבושל לא שייך לשרפו בי"ד, דהלא לא קעבר על לאו דנא ומבושל רק בליל ט"ו, דביום י"ד אין איסור לאכול מן התורה, וא"כ ביום י"ד אי אפשר לשורפו, ובליל ט"ו אי אפשר לשורפו דאין שורפין קדשים ביום טוב, א"כ ממילא תעובר צורתן וישרפו רק בט"ו.

והקשה הגרי"פ פערלא זצ"ל (ביאור על סה"מ עשין קט"ו ד"ה אמנם נראה) על תירוצו של המנחת חינוך, דנהי דליכא לאו דנא ומבושל ביום י"ד, מ"מ כשבישלו הו"ל קדשים שנפסלו, והוי בכלל אזהרת לאו דלא יאכל כי קודש הוא דדרשינן מיניה כל שבקודש בא הכתוב ליתן לו תעשה על אכילתו, עוד הקשה עליו דאישתמיטתיה דברי הירושלמי פסחים (פ"ה"ב) דנגע בחרסו של תנור דלאו צלי אש הוא פסול אף הוא וישרף מיד, ועל כרחך מיירי בי"ד.

עוד יש להעיר על תירוצו של המנ"ח, דאם כוונת רש"י הוא לא מצד הדין דצריך שתעבר צורתן, אלא ממילא יהי' כן כי א"א לשרפו עד ט"ו, א"כ לא הי' צריך רש"י להזכיר זאת, והי' סגי שיכתוב דקדשים שאינן ראויין לאכילה יצאו לבית השריפה, ומדהזכיר זאת ש"מ דצריך עיבור צורה מן הדין ודו"ק. ועי' במש"כ הג"ר יוסף ענגיל זצ"ל (בית האוצר כלל ק"ב), היאך פ"י דברי רש"י בחולין שם. ועי' במקדש דוד (סי"ז, אות ט') מה שכתב בביאור דברי רש"י. שו"ר שלא ציינו כל הנ"ל שהצ"ח (חולין שם) עמד בזה בסוף דבריו, ומוכיח דרש"י ס"ל דפסח מבושל אינו אסור בהנאה, ורק באכילה, ולכך בעי המתנת עיבור צורה, עיי"ש. אמנם עי' בהגה' אשר דיני חדש (מבן השאגת אריה, ונדפס בספרו, ד"ה וראיתי להתרמ"ם) שתמה ע"ז, והוכיח דאסור בהנאה.

הערות והארות יתקבלו בכרכה ויבואו בדפים הבאים בשם אומרם בל"ג: rabinoviz@gmail.com